

Raport z warsztatu mającego na celu wypracowanie założeń Resortowego Programu Ekonomia Społeczna

Dnia 18 maja 2016 r. w siedzibie Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich w Warszawie odbył się warsztat konsultacyjny z przedstawicielami trzeciego sektora, którego celem było wypracowanie założeń Resortowego Programu Ekonomia Społeczna.

Uczestnicy obradowali zgodnie z ramowym planem warsztatu zaplanowanego w godzinach 10.00 – 16.00:

1. Powitanie i przedstawienie się uczestników
2. Słowo wprowadzające – Cezary Miżejewski, Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych
3. Dyskusja wstępna i uwagi ogólne
4. Praca w grupach w odniesieniu do kluczowych obszarów, które mają być zawarte w dokumencie
5. Prezentacja wniosków wypracowanych w ramach pracy grupowej
6. Dyskusja plenarna na temat wypracowanych wniosków
7. Omówienie sposobu dalszego trybu konsultacyjnego
8. Podsumowanie

Pan Cezary Miżejewski, który przewodniczył pracom Zespołu ds. Opracowania Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej przedstawił zebrany cel i założenia warsztatu, przybliżył także zakres Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej i umiejscowienie w nim Resortowego Programu Ekonomii Społecznej. Pan Cezary Miżejewski podkreślił, iż resortowy Program musi być komplementarny wobec Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (PO WER), Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO) oraz Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich. Oznacza to, iż środki pozostające w dyspozycji Programu powinny pozwolić na finansowanie działań, które nie są i nie mogą być finansowane z innych źródeł. Spotkanie robocze praktyków pomyślane zostało jako efektywny sposób zebrania postulatów dotyczących zakresu Programu i wypracowania jego wstępnych założeń. Pan Cezary Miżejewski zauważył, że jest to szczególnie istotne wobec zaniku wśród młodego pokolenia poczucia obywatelskości, wspólnotowości i kooperacji. Należy uczyć młodzieży poczucia związku z najbliższą wspólnotą, szczególnie biorąc pod uwagę polską tradycję i wzory w zakresie spółdzielczości i kooperacji.

W dalszej części Magdalena Arczewska, moderująca spotkanie przedstawiła planowaną strukturę Programu. Ma on uwzględniać trzy niżej przedstawione Priorytety oraz odpowiadające im działania:

Priorytet I. Rozwój społecznie odpowiedzialnego terytorium

- Działanie I.1. Rozwój animacji lokalnej wspierającej rozwój ekonomii społecznej (m.in. szkolenia dla animatorów lokalnych, doradztwo, tutoring, superwizje itp.);

- Działanie I.2. Promowanie ruchów nieformalnych i ruchów społecznych (m. in. kooperatywy spożywców, rolnicze, grupy wymiany wzajemnej, innowacje, inicjatywy eksperymentalne);
- Działanie I.3. Wsparcie inicjatywy lokalnej;
- Działanie I.4. Promowanie (m. in. w lokalnych dokumentach planistycznych) usług użyteczności publicznej realizowanych przez podmioty ekonomii społecznej na poziomie wspólnoty samorządowej;

Priorytet II. Wsparcie rozwojowe partycypacji i kooperacji sektora

- Działanie II.1. Wsparcie działań koordynacyjnych na poziomie centralnym w zakresie eksperckim, doradczym i ewaluacyjnym;
- Działanie II.2. Wsparcie kompetencyjne członków lokalnych i regionalnych ciał biorących udział w koordynacji wspierania rozwoju ekonomii społecznej (m. in. szkolenia, doradztwo itp.);
- Działanie II.3. Wsparcie tematycznych/branżowych spotkań podmiotów ekonomii społecznej na rzecz podniesienia jakości ich produktów i usług (spotkania coroczne w kilku grupach branżowych np.: opieka nad dziećmi, opieka i wsparcie osób niepełnosprawnych, usługi dla osób starszych, określony rodzaj produktu itd.);

Priorytet III. Wiedza i kompetencje

- Działanie III.1. Wspieranie działań w zakresie edukacji nieformalnej, kierowanych do dzieci i młodzieży, promujących ekonomię społeczną;
- Działanie III.2. Promowanie badań nad tradycjami w kontekście współczesności ekonomii społecznej (portale internetowe, wydawnictwa zwarte i periodyki tematyczne, wkładki do pism, włączanie w działania projektowe, promocja wartości);
- Działanie III.3. Promowanie i rozwój spółdzielczości uczniowskiej.

W odniesieniu do ogólnych uwag uczestników należy wskazać, iż w dyskusji podkreślano, na konieczność pokazania powiązania Programu z innymi dokumentami strategicznymi oraz elastyczność i otwartość założeń Programu na tym etapie. Wskazywano także na konieczność dalszych konsultacji założeń np. ze środowiskiem samorządowym, z młodzieżą, z organizacjami zrzeszającymi przedsiębiorców i grupami nieformalnymi. Rekomendowano, aby zrewidować dorobek realizowanych dotychczas projektów innowacyjnych testujących w obszarze ekonomii społecznej, tak aby skorzystać z ich dorobku i wypracowanych rozwiązań. Dyskutowano także kwestię utworzenia grupy roboczej do spraw opracowania Programu i sposobu jej pracy.

Zdecydowano, że w trakcie pracy grupowej, uczestnicy pracujący w zespołach będą poszukiwać odpowiedzi na następujące pytania: Co chcemy osiągnąć w odniesieniu do projektowania danego działania? Jakiego rodzaju konkretne działania pozwolą osiągnąć planowane cele? Jakie formy wsparcia będą odpowiednie w ramach poszczególnych działań? Do kogo będą kierowane działania?

Ustalono, iż kluczowe znaczenie dla opracowania założeń mają następujące cztery obszary: Działanie I.2. Promowanie ruchów nieformalnych i ruchów społecznych (m. in. kooperatywy spożywców, rolnicze, grupy wymiany wzajemnej, innowacje, inicjatywy eksperymentalne); Działanie III.1. Wspieranie działań w zakresie edukacji nieformalnej, kierowanych do dzieci i młodzieży, promujących ekonomię społeczną; Działanie III.2. Promowanie badań nad tradycjami w kontekście współczesności ekonomii społecznej (portale internetowe, wydawnictwa zwarte i periodyki tematyczne, wkładki do pism, włączanie w działania projektowe, promocja wartości); Działanie III.3. Promowanie i rozwój spółdzielczości uczniowskiej. W związku z powyższym, uczestnicy podzielili się zgodnie ze swoimi zainteresowaniami na cztery podgrupy, w ramach których pracowali w drugiej części warsztatu.

W odniesieniu do Działania III.3. Promowanie i rozwój spółdzielczości uczniowskiej, w ramach pracy w podgrupach zaproponowano:

Cele:

- Wzrost liczby działających spółdzielni uczniowskich
- Wzrost wiedzy i świadomości na temat spółdzielczości uczniowskiej wśród uczniów i kadry pedagogicznej
- Wzrost liczby powiązań pomiędzy spółdzielniami uczniowskimi
- Nawiązanie współpracy pomiędzy spółdzielniami a podmiotami ekonomii społecznej
- Wzrost zaangażowania młodzieży w inicjatywy lokalne
- Wzrost wiedzy i umiejętności na temat ekonomii społecznej i przedsiębiorczości
- Wypracowanie modelu spółdzielni uczniowskiej świadczącej usługi na zewnątrz jako działanie innowacyjne

Proponowane działania:

- Działania promocyjno-informacyjne kierowane do kadry pedagogicznej i uczniów (m.in. dobre praktyki, szkolenia, spotkania)
- Tworzenie spółdzielni uczniowskich
- Sieciowanie spółdzielni uczniowskich
- Realizacja wspólnych przedsięwzięć spółdzielni - spółdzielnia, spółdzielnia – podmiot ekonomii społecznej (działania skierowane na zewnątrz)
- Włączenie spółdzielni uczniowskich w działania na rzecz ekonomii społecznej (edukacja od najmłodszych lat poprzez włączenie spółdzielni uczniowskich)
- Działania edukacyjne służące wzrostowi wiedzy i umiejętności na temat ekonomii społecznej i przedsiębiorczością.

Sposób realizacji (narzędzia i metody działania):

- Tutoring
- Szkolenia, coaching, doradztwo – wsparcie szkoleniowo-doradcze dla kadry pedagogicznej i uczniów
- Kampanie informacyjno-promocyjne
- Wsparcie finansowe na utworzenie spółdzielni uczniowskich (operator regionalny – regranting, operator krajowy)

- Fora, konferencje, debaty, wymiana dobrych praktyk,
- Wizyty studyjne
- Praktyki w podmiotach ekonomii społecznej
- Wsparcie finansowe na rozwój dla istniejących spółdzielni uczniowskich
- Wsparcie finansowe na projekty społeczne (minigranty)

Odbiorcy: kadra pedagogiczna (gimnazja, szkoły ponadgimnazjalne), uczniowie, spółdzielnie socjalne, podmioty ekonomii społecznej, ośrodki wsparcia ekonomii społecznej

Wnioskodawcy: Podmioty ekonomii społecznej i szkoły (partnerstwo), ośrodki wsparcia ekonomii społecznej, szkoły

Wnioski z dyskusji na temat wypracowanej propozycji: Rezygnacja z procedury konkursowej, aby środki były wydatkowane tylko na twarde działania, a nie obsługę; Wysokość grantów: dwie formy – grant startowy na wyposażenie np. do dwóch tysięcy złotych oraz grant na działania bieżące (obróć towarem); wartością dodaną jest współpraca PES ze spółdzielnią uczniowską – warto tu skorzystać z istniejących rozwiązań i wypracowanego modelu, który już działa (spółdzielnia współpracuje ze spółdzielniami uczniowskimi (formalnie umowa podpisana jest ze szkołą), spółdzielnia daje gwarancję i pilnuje procedur). Dodatkowo spółdzielnia uczniowska realizuje projekt społeczny w szkole lub społeczności lokalnej, na co otrzymuje 300 zł od i dokłada wkład własny 300 zł oraz projekt edukacyjny – przeprowadzenie zajęć o obywatelskości na godzinach wychowawczych (200 zł na materiały i pomoce naukowe) – projekty powiązane wiele wnoszą i motywują do działania, co ma tu kluczowe znaczenie, to daje prestiż; należy włączać spółdzielnie uczniowskie do pisania programów współpracy, motywowanie i promowanie poprzez nowoczesne narzędzia komunikacyjne, gry z wykorzystaniem grywalizacji, komiksy; w dyskusji wskazano też, że uczniowie ze starszych klas szkół podstawowych także byli objęci planowanymi działaniami.

W odniesieniu do Działania III.2. Promowanie badań nad tradycjami w kontekście współczesności ekonomii społecznej (portale internetowe, wydawnictwa zwarte i periodyki tematyczne, wkładki do pism, włączanie w działania projektowe, promocja wartości), w ramach pracy w podgrupach zaproponowano:

Pierwsze pytanie na które próbowali odpowiedzieć członkowie podgrupy to, „Po co?” (cel): Po co szukać polskich korzeni ekonomii społecznej? – z jednej strony to przywracanie polskich korzeni to budowanie tożsamości, fundamentów; wymaga to pracy do wewnątrz oraz na zewnątrz, to przypominanie historii i tradycji, dorobku dotyczącego spółdzielczości. Działania takie wzmacniają sam sektor, bo buduje więzi i poczucie tożsamości, sektor zaczyna się wówczas demitologizować.

Proponowane bloki działań:

- Badania naukowe (poziom meta), debaty, książki, publikacje, programy studiów w ujęciu humanistycznym i kulturowych; zaproszenie przedstawicieli dziedzin nieoczywistych – antropologów czy psychologów, co pozwoliłoby spojrzeć na ekonomię społeczną interdyscyplinarnie.

- Pogłębiona polularyzacja - wydawanie książek, archeologia idei i popularyzowanie jej, reedycja starych tekstów, portale, popularyzacja w pismach ideowych, tygodniki i magazyny opiniotwórcze, spotkania i dyskusje, telewizja i radio
- Działania z zakresu komunikacji społecznej (działania promocyjne i informacyjne) – kampanie społeczne, happeningi, wprowadzenie wątku ekonomii społecznej do popkultury, Facebook, komiksy, wierszyki, broszury; wprowadzanie tej tematyki do kultury wyższej do sztuki (spektakle teatralne promujące idee kooperacji itd.).

Wnioski z dyskusji na temat wypracowanej propozycji: Procedura nie powinna mieć charakteru konkursowego np. na tekst – teksty powinny być zamawiane; wyzwaniem jest sposób realizacji i to wymaga przemyślenia i zaplanowania. Ambasadorami tej idei powinni być sami spółdzielcy, jednak zwracano też uwagę, że jest w sektorze także trend, zgodnie z którym odwoływanie się do tradycji przynosi odwrotne skutki, ponieważ teraz jest nowa jakość, nowoczesność – tego nie mówi się głośno, bo tego nie wypada powiedzieć.

W odniesieniu do Działania I.2. Promowanie ruchów nieformalnych i ruchów społecznych (m. in. kooperatywy spożywców, rolnicze, grupy wymiany wzajemnej, innowacje, inicjatywy eksperymentalne), w ramach pracy w podgrupach zaproponowano:

Cele:

- Pomoc w formalizacji ruchów nieformalnych (potrzeba wsparcia centrów organizacji pozarządowych i ośrodków wsparcia ekonomii społecznej, doradztwo, tworzenie miejsc pracy)
- Promocja i animacja ruchów oddolnych (potrzeba spotkań branżowych takich jak kongres ruchów miejskich czy zjazd kooperatyw, na co potrzebne są środki; promocja usług i produktów grup i inicjatyw nieformalnych, aby tworzyć dobrą markę, aby te produkty i usługi kojarzyły się z ideą, z lokalnością; sieciowanie grup nieformalnych (potrzeba formalizacji i działań poprzez portale i strony internetowe, możliwość prezentowania dobrych praktyk, budowanie wspólnej przestrzeni w sieci))
- Infrastruktura dla organizacji nieformalnych (inkubator organizacji nieformalnych: dostępne usługi księgowo, informatyczne, lokal, punkt kontaktowy)
- Współpraca z samorządem (samorządy nie dostrzegają grup nieformalnych, grupy te nie mogą otrzymywać środków; istnieje konieczność edukacji urzędników i aktywistów, wytworzenia procedur i poradników dla urzędników - jak można współpracować z grupami nieformalnymi; potrzebny jest też monitoring prawa – co można robić z samorządem a czego nie)

Wnioski z dyskusji na temat wypracowanej propozycji: część tych usług mogłyby świadczyć ośrodki wsparcia ekonomii społecznej, dlatego istnieje konieczność demarkacji; trzeba zastanowić się jaki główny problem dotyczy kooperatyw i grup nieformalnych, czy rzeczywiście chcą one się formalizować (vide – cel 1); Należy zabezpieczyć działania dla grup nieformalnych, konieczna jest popularyzacja idei i zjawiska – nie każde działanie musi być sformalizowane. Działalność niesformalizowana jest pożyteczna, pomaga rozpowszechniać wartości, sieciuje. Władze muszą znać prawo do istnienia tych grup, wspierać je. To wsparcie jest szczególnie ważne w fazie wyjścia. Nie chodzi tu w żadnej mierze o kodyfikację działań nieformalnych. Kluczowa jest tu edukacja. Oczywiście, wątek formalizowania się jest także istotny. Trzeba też Projekt finansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

promować dobre praktyki działania grup nieformalnych, co może stanowić źródło inspiracji dla innych.

W odniesieniu do Działania III.1. Wspieranie działań w zakresie edukacji nieformalnej, kierowanych do dzieci i młodzieży, promujących ekonomię społeczną, w ramach pracy w podgrupach zaproponowano:

Cel główny: Kształtowanie postaw i kompetencji w kontekście lokalnym

Cele operacyjne:

Jak wykorzystać te środki, które są do dyspozycji, aby te działania można rozbudować (efekt kuli śniegowej). Pozytywny wizerunek ekonomii społecznej pozytywnie wpływające na generowanie środków.

- Wspieranie liderów edukacji
- Informowanie i zwiększanie atrakcyjności ekonomii społecznej
- Inicjowanie partnerstw między grupami

Działania:

- Centra młodzieżowe, świetlice
- Konkursy, olimpiady (oddziaływanie systemowe w edukacji nieformalnej)
- Materiały edukacyjne
- Gdy, aplikacje platforma edukacyjna
- Spotkania
- Diagnoza, baza danych, dobre praktyki
- Promocja i marketing
- Współpraca międzynarodowa (wymiany)
- Szkoła w mieście
- Wsparcie inkubatorów ekonomii społecznej, np. współpraca z inkubatorami działającymi przy uczelniach

Formy wsparcia:

- Pilotaże (resort wybiera inicjatywy, które mają potencjał)
- Konkursy
- Koordynator – operator (współpraca resortu z instytucją/podmiotem, który już działa w tym obszarze; obowiązek uspołecznienia procesu, tak aby nie były to decyzje scentralizowane)

Grupy: uczniowie, rodzice, nauczyciele, organizacje np. młodzieżowe i zajmujące się edukacją nieformalną, eksperci ekonomii społecznej. Te grupy reprezentują różne punkty widzenia na edukację nieformalną.

Wnioski z dyskusji na temat wypracowanej propozycji: niektóre z zaproponowanych zapisów wpisują się w zakres edukacji formalnej, dlatego konieczna jest demarkacja (np. szkoła w mieście); można tu także wpisać współpracę z Gminnymi Ośrodkami Kultury albo Młodzieżowymi Ośrodkami Wychowawczymi; trzeba zastanowić się czym tak naprawdę jest

Projekt finansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

edukacja nieformalna – jak należy ją definiować; należy zidentyfikować liderów w zakresie edukacji nieformalnej i współpracować z nimi,

Podsumowując, ustalono, że założenia Programu będą w dalszej perspektywie wypracowywane przez uczestników warsztatu. Każdy może zadeklarować, w którym obszarze będzie chciał wspierać trwające prace. Należy też zidentyfikować innych potencjalnych uczestników. Warto też przemyśleć powołanie grupy, która będzie syntetyzowała i porządkowała pojawiające się nowe wątki.